

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Juokas iš paskutinės eilės

Turbūt daugelis mielų skaitytojų yra pastebėję, kad nuobodžiu, tegu ir iškilmingų minėjimų metu ar pernelyg užsitęsus kokiai kalbai, kai kalbantysis, skleisdamas savo gražbylstę, ima piktnaudžiauti klausytojų kantrybe, atsiranda vienas kitas klausytojas, kuris ima nenustygti, šnabždėtis su kaimynais ir – kas baisiausia kalbėtojų – kikenti arba netgi juoktis. Tada susirinkusieji nejučia pasidalija į dvi dalis – viena ir toliau bando rimtais veidais klausytis kalbėtojo, o kita dalis nejučia gręžiasi į išsišokėlį: jeigu ne akimis, tai ausimis. Aišku, tai nėra lengva, nes išsišokėliai paprastai užima paskutines eiles, prie durų, kad galėtų lengvai pasprukti, taip išvengdami rūstaus kalbėtojo žvilgsnio.

Pateikiu šį pavyzdį kaip savotišką metaforą. Mūsų politiniame, kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime yra daug skambiai giedančių gražbylių ar šiaip mėgėjų neatsakingai papliaukšti liežuviu. Užtat tiesiog būtina, kad „galiorkoje“ atsirastų tokių, kurie kikeną. Arba garsiai juokiasi. Bėda ta, kad kai kurie gražbyliai netgi tai priima kaip savo iškaltos įvertinimą. Geriausias pavyzdys – šiųmetė kultūros ministro kalba per Auksinių Scenos Kryžių teikimo iškilmes. Jos metu kikeną, o ir garsiai nusijuokdavo bene visa Nacionalinio dramos teatro salė, nes kitaip reaguoti į banalybes, kurias žarstė kultūros (!) ministras, vargu ar buvo įmanoma. Ministras šios padėties atitinkamai neįvertino – buvo labai patenkintas, nes juoką suprato kaip pritarimo, o ne protesto ženklą.

Ne išimtis ir kiti politikai, visuomeniniai veikėjai, kultūrininkai. Kalbėti apie nieką ir nieko nepasakyti yra ganėtinai įprasta. Ką tai galėtų liudyti? Idėjų, originalaus mąstymo, pagaliau – sveikos nuovokos stoka? Tautinio mentaliteto bruožas? Iš kur gi jis atsirado, šitas bruožas, jeigu lietuvių tautinis paveldas (senosios dainos, sakmės, pasakos, mįslės, patarlės) pagrįstas santūriu, nedaugiažodžiu jausmingumu?.. Mentalitetas čia niekuo dėtas, čia veikiau kultūrinės lietuvių izoliacijos ir plintančio neraštingumo pasekmė: dabar, nepriklausomybės metais, kada turime unikalią progą pažinti viso pasaulio kultūrą ir jos paveldą, ir pažinti nebūtinai iš buitinės, kelioninės pusės, netolia-regiška valstybės politika, susijusi su požiūriu į kultūrą ir agresyvus masinės kultūros antplūdis izoliuoja mus, atskiria, pažemina. Tampame provincija, rezervatu, garsiu savo dešromis, kumpiais ir žolelių užpiltine, kai turėtume garseti minties, idėjos, originalaus mąstymo, originalios kūrybos produktais.

Šablonas, kad lietuviai neturi (ar beveik neturi) humoro jausmo, yra niekam tikęs. Paprasčiausiai humoras yra intelekto, o ne fiziologijos kūrinys. Tik kad mūsų televizijų prodiuseriai ir direktoriai, matyt, mano, kad lietuviai tebėra vos pramokusi skaityti valstiečių (kolūkiečių) tauta, kuriai labiausiai tinka anekdotai apie antrą galą ir toks „tiesioginis“ humoras, kai kažkas nuvirsta nuo kėdės arba gauna į galvą. Va, čia jau reikia automatiškai juoktis. Jei lietuvių ir toliau žiūrės tokias laidas, kaip „Juokis, Lietuva“, kurias šviešaus atminimo aktorius Vytautas Šapranauskas vadino „siaubo filmais“, taip ir liks valstiečių tauta, kuriai ilgos ir nieko nesakančios dabartinio premjero kalbos siejasi su nuoširdumu, o demagogija – su teisybe.

Verkiant reikia daugiau akiplėšų „galiorkoje“, verkiant... Ypač demagogams nusodinti. Bent jau juoku, jeigu aštriu žodžiu neišeina. Bet ir juoktis reikia mokėti. Juoktis, o ne žvangti. Juokauti, o ne tyčiotis. Dabar šie dalykai kartais supainiojami. Mums dar reikia daug ko pasimokyti iš prancūziškojo *l'ésprit*.

Tomas Bekepuris

Romualdas Požerskis. Mažasis Alfonsas

EKRANIZUOTA KUKUČIO IDILĖ

*Aš nepjaunu ir nesėju:
visko man pilni sapnai,
paukščiai aplink mano sielą
skraido, liesdami sparnais.*

*Nukalu iš dalgio rytą,
dirbu aušrą Nemune
ir į juostą įrašytas
pats sau rodaus ekrane.*

*Aš iš oro gaunu algą,
iš privalomo dangaus
įmagnetintas man valgis
byra gausdamas.*

*Sau kovoju – atsibusti,
vis kovoju – pamatyti,
spinduliai languos kaip lūžta,
numatyti vakar rytą.*

*Praneša man vis – ką valgau,
kad laimingas – sužinau,
praneša man – skaldau malkas,
ką galvoju snausdamas.*

*Kas dar bus – žinau tvarkingai,
ką matau – vis pasiklausiu.
Net nereikia būt laimingu,
kad sau būtum laimingiausias (...)*

Marcelijus Martinaitis

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Tomas Bekepuris. Juokas iš paskutinės eilės • **2-as psl. Virginija Paplauskienė.** „Lietuvi, burkis prie lietuvio“ • **3-as psl. Bitė Vili-maitė.** Dvi novelės • **4-as psl. Stasys Goštautas.** Apie nuostabią Pietų Amerikos sostinę • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Nejprastoje erdvėje – nejprasta paroda iš New Yorko • **6-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** Naujas bendruomeninio giedojimo giesmynas/ **Naujų knygų apžvalga** • **7-as psl. S. Abromavičius.** Tremties vaikas: Danutė Anužytė-Sadauskienė • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje:

„Mamadieniai“ • Lidijos Šimkutės poezija • Naujas „Varpų“ numeris

„Lietuvi, burkis prie lietuvio“

Virginija Paplauskienė

Daugelis lietuvių, gyvenančių Los Angeles mieste bei jo apylinkėse, brangina garbingą kultūrinę istorinę praeitį. 2012 metais vasario 2 prie Šv. Kazimiero parapijos buvo įrengta jauki erdvė: greta beržo svyruonėlio pastatytas tautos šaukliui Bernardui Brazdžioniui skirtas atminimo paminklas. Akmeninėje sienoje įspausti Poeto žodžiai: „Šaukiu lietuvių burtis prie lietuvio ir gyvą širdį prie gyvos širdies.“

Šiais metais balandžio 13 dieną tame pat kiemelyje iškiliam Lietuvos kultūros ir visuomenės veikėjui Pranui Lembertui, minint jo 115-ąsias gimimo metines, buvo atidengta ir kunigo Tomo Kranausko pašventinta atminimo lenta. Šį sumanymą įgyvendino Lemberčių šeima.

Nijolė Lembertienė, kilnaus sumanymo vedina, nutarė įamžinti uošvio Prano atminimą ir pagerbti savo vyro Vitalio 80-ąjį jubiliejų. Ar galima tikėtis prasmingesnės dovanos? Ji itin kruopščiai rengėsi šventei: pasikvietusi į pagalbą „Justin Millin’Around“ teatro aktorius Justiną G. Brazdžionį ir Amandą Ragauską, parengė gražią programą.

Iškilmingas minėjimas prasidėjo šv. Mišiomis, kurias aukėjo kunigas Tomas Karanauskas, vėliau jis ir pašventino paminklinę lentelę. Aktorius A. Ragauskas priminė Lemberto gyvenimo ir kūrybos kelią. Meninę programą atliko teatro grupė: deklamavo eilėraščius, o vokalinis instrumentinis ansamblis „Draugai“ atliko Prano Lemberto dainas. Nors trumpai norėjęs priminti skaitytojams tėvo bei sūnaus Lemberčių gyvenimus.

Bernardo Brazdžionio vardo kiemelyje. Iš kairės: Nijolė ir Vitalis Lembertai, Vitalio duktė Audronė

„Tau, sesute“

Pranas Lembertas, dar pirmosios Nepriklausomos Lietuvos laikais būdamas notaras pagal profesiją, paliko ryškius pėdsakus kultūros, meno, literatūros bei sporto srityse. Debiutavęs knyga „Saulėtekiai“ (1935), tapo mėgstamu rašytoju. Daugelis jo eilėraščių tapo populiariūs, paplito po kaimus, miestelius, buvo žmonių dainuojami, žavėjo melodingumu, subtiliu paprastumu, plaukte plaukdavo iš širdies į širdį. Grožio ir gėrio pajauta kūryboje persipynė su žmogiškais jautriausiomis svajonėmis, užburdama lengvu paprastumu. Retas kuris žino, kad Lemberto eilėraščiams per 18 kompozitorių sukūrė įvairią muziką. Dainos atliekamos chorų bei pavienių dainininkų. Jo kūryba populiari ir mėgstama ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje. Prano Lemberto eilėraščiai dar ir dabar skambėte skamba ir plaukia iš širdies į širdį, kerėdami savo paprastumu ir nuoširdumu. Populiariausia – „Tau, sesute“.

Pranas Lembertas, jaunystėje studijavęs dainavimą ir vaidybą, turėjo pasirinkti mokslus, kurie užtikrintų šeimos gerovę. Vedęs Moniką Pinkevičiūtę, taip pat kaip ir jis mylinčią menus, augino sūnų Vitalį. Tėvai nuo vaikystės skiepijo jam krikščioniškas vertybes. Lembertas, tapęs teisininku, neapleido savo širdies pašaukimo – vaidino teatre, dainavo. Elegantiškas, išvaizdus vyras rūpinosi ne tik sielos tobulėjimu, jam svarbi buvo ir kūno sveikata: propagavo ir mėcenavo sportą. Istorinių įvykių perverta pakoregavo daugelio žmonių gyvenimą. Antroji rusų okupacija Lemberčių šeimą išstūmė iš gimtosios žemės į Vakarų; Lembertai išsikūrė Oldenburge, o vėliau persikėlė į Ameriką. Išsikūrė Bostone, kuriame jau gyveno artimi draugai bei bendraminčiai: Bernardas Brazdžionis, Faustas Kirša, Antanas Gustaitis, Petras Pilka. Po sunkaus fizinio darbo Pranas Lembertas dar turėdavo jėgų ir noro kurti ir dalyvauti lietuvių kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje. Bostonas garsėjo savo lietuviškais renginiais, dainų ir kūrybos vakarais. Vėliau daugelis bostoniečių persikėlė į Los Angeles.

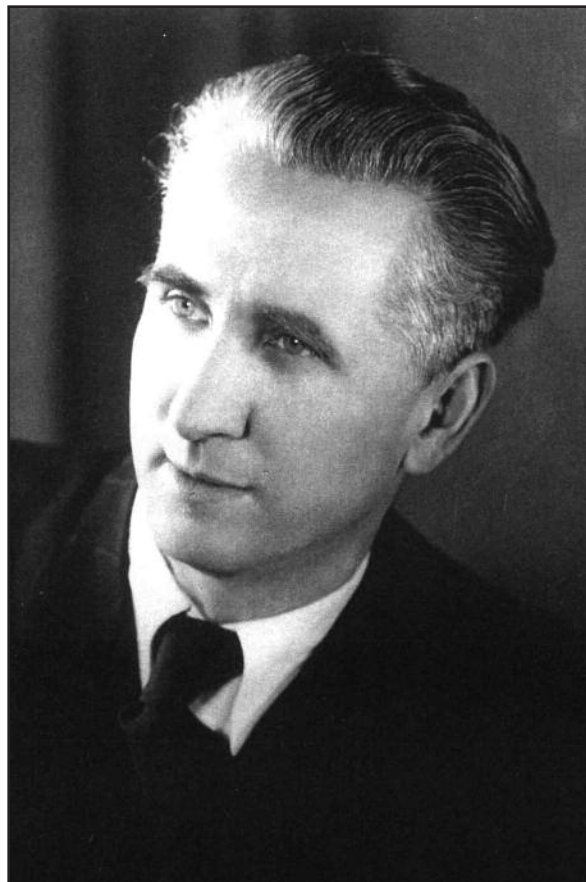
Tiesioginiai darbas, šeimos rūpesčiai bei įvairūs įsipareigojimai atimdavo daug laiko, tačiau kūrybos versmė neišseko. Vokietijoje, Oldenburge, išėjo antros poezijos rinkinys „Baltija šaukia“ (1945). Amerikoje pasirodė jo gyvenimo, kūrybos ir prisiminimų knyga „Tau, sesute“ (1969). P. Lembertas priklausė Lietuvių Rašytojų draugijai, Dailiųjų menų klubui.

Abu su žmona Monika tapo didžiausiais įvairių lietuvių renginių, knygų, leidinių mėcenatais. Viskas, kas lietuviška, jiems buvo artima ir brangu. Dar daug buvo svajota ir planuota, tačiau Prano Lemberto gyvenimo knyga buvo užversta staiga – mirė, nesulaukęs savo septyniasdešimtojo gimtadienio. Vitalis Lembertas, paveldėjęs tėvų gražiausius bruožus, tęsė jų kilnius darbus.

„Draugai – mano gyvenimo dalis...“

Vitalis Lembertas augo ir brendo lietuviškoje aplinkoje, kurioje buvo ypatingai branginamas gimtasis žodis, papročiai bei tradicijos. Dar daugiau – šeimoje buvo skiepijama meilė artimui. Gimęs 1933 metais balandžio 11 dieną Kaune, Vitalis Lembertas mokėsi Biržuose, nuo vaikystės priklausė skautams ir ateitininkams. Pasitraukęs kartu su tėvais į Vakarų, dalyvavo skautų stovykloje, skirtoje pagerbti skautijos 25-ųjų metų įkūrimą (1947). Atvykęs 1949 metais į Ameriką, užbaigė gimnaziją ir studijavo universitete. 1953 metais kaip ir daugelis jaunuolių turėjo atlikti karinę prievolę, nes vyko Korėjos (nuo 1950 m. liepos mėn.) karas. Laimei, jį išsiuntė tik į Vokietiją, kurioje sąžiningai porą metų tarnavo. Grįžęs į Ameriką, dirbo ir vakarais studijavo universitete. Vedęs savo pirmą žmoną Danutę, sulaukė dviejų gražių dukterų Brigitos ir Audronės. Suderindamas darbą, šeimos rūpesčius, atkakliai siekė mokslų: užbaigė Bostono universitetą, įgydamas aeronautikos inžinieriaus bakalauro laipsnį, o vėliau gavo ir ekonomikos magistro laipsnį. Dirbo Hartfordo (Conn.) lėktuvų motorų fabrike. Ieškodamas geresnių gyvenimo sąlygų, išvyko su žmona į Kaliforniją. Čia gabiam jaunuoliui buvo pasiūlyta darbo vieta lėktuvų gamykloje Santa Monicoje. Po metų ir tėvai atsikėlė į Kaliforniją. Ilgainiui šeima rado patogų ir jaukų namą, kuriame augo, brendo, baigė mokslus dukros Audronė ir Brigita. Deja, mirtis negailėstingai atėmė brangią žmoną Danutę (1999). Audronė apsigynė doktoratą iš biochemijos, dirbo universitete. Kartu su vyru Steve Hotchkiss augina du vaikučius – Logan Anthony Hotchkiss ir Kennan Emerson. Brigitos vyras Glenn augina tris vaikus: dukrą SeDoną Hopkins; dvynukus, berniuką ir mergaitę – Cheyenne ir Bryce.

Bendraujant su Vitaliu Lembertu, ryškėja jo taikus charakteris bei kilnūs bruožai. Ramiai ir paprastai dalijasi gyvenimo išmintimi – pasak jo, „tik pozityviai mąstydamas gali pasiekti tikslą.“ „Lengviausia yra skųstis, nei kažką kryptingai dirbti,“ – teigia Lembertas. „Niekada nesmerkiu žmonių, bandau priimti juos tokius, kokie yra. Visi nesusipratimai gyvenime kyla per nesusikalbėjimą. Labai svarbu suprasti vienas kitą. Na, vengiu tik pikty žmonių, nors tikrai mažai pažįstu tokių.“ Pozity-

Poetas Pranas Lembertas

vus V. Lemberto mąstymas, gera nuotaika kaip magnetas traukia žmones. Jį nuolat supa gražūs artimų draugų būrys. Ir neatsitiktinai: „Draugai yra mano gyvenimo dalis, itin man brangūs ir svarbūs“, – teigia Vitalis. Tėvų pasėtos gėrio sėklos širdyje davė puikius vaisius: Vitalis rūpinosi savo motina, gražiai ir rūpestingai ją prižiūrėjo. Rūpėjo ir pirmos žmonos Danutės tėvo Antano Daukanto sveikata. Vitalis viską padarė, kad jo dienos būtų saugios ir ramios. Daukantas buvo gražiai ir rūpestingai prižiūrimas, mirė šiomet, sulaukęs 102 metų. Brangindamas savo protėvių atminimą, sutvarkė senelių kapelius Paežerėlių kapinaitėse. Įvykdė tėvų priešmirtinę valią – perkėlė jų palaikus į gimtąją žemę.

Itin daug jėgų ir laiko Vitalis skiria savo tėvo Prano Lemberto atminimo įamžinimui: rūpinosi, kad visas jo kultūrinis literatūrinis archyvas pasiektų Lietuvą, būtų leidžiamos knygos. Vytauto Didžiojo universitete gabiems literatams įsteigė Prano Lemberto premiją. Maironio lietuvių literatūros bei Biržų krašto muziejus pasiekė vertingą archyvinę medžiagą. Prie poeto knygų parengimo ir išleidimo dirbo Albinas Vaičiūnas, Valdemaras Michalauskas, Balys Gaiziūnas. V. Lembertui rūpėjo ne tik tėvo, bet ir jo artimų draugų archyviniai palikimai. Prsidėjo prie Bernardo Brazdžionio, Alės Rūtos, Prano Visvydo archyvinių rinkinių išsiuntimo. Brangindamas lietuvių kalbą, lietuvišką žodį, dosniai remia lietuvišką spaudą, užprenumeruodamas sau bei savo draugams beveik visus lietuviškus laikraščius. Abu su žmona Nijole rūpinasi lietuviybės išlaikymu svetur: remia lituanistinę mokyklą, bažnytinį chorą, dainų ir šokių šventes, muzikinį instrumentinį vokalinį ansamblį „Draugai“, aukoja teatro studijai bei kitoms lietuviškoms organizacijoms.

Šiame straipsnyje sunku būtų suminėti, ko kitiems labdaringiems tikslams Vitalis su žmona Nijole aukėjo pinigų. Na, norėčiau paminėti tik dosnią pagalbą kunigo Arvydo Žygo pomirtinei valiai vykdyti – pastatyti tėvams paminklą Petrašiūnų kapinėse. Lembertai buvo vieni iš mėcenatų įkuriant Bernardo Brazdžionio išeivijos menininkų kiemelį. Daugelis atvykusiųjų iš Lietuvos turi būti dėkingi gerb. Lembertams už pastogę, maistą, rūpestį bei globą.

Vitalis Lembertas jau 45 metus priklauso Santa Monicos Lietuvių kredito unijai – yra kredito komiteto pirmininkas. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, priklausė BALF'o, ALT'o organizacijoms. Ypatingą veiklą plėtojo dėl Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo – ne tik žodžiu, raštu, bet teikė ir materialinę pagalbą.

Yra žmonių, kurie užburia savo žodžiais, yra žmonių, kurie pakeri švelnumu, yra žmonių, kurie žavi grožiu. Vitalis Lembertas yra tas žmogus, kuriuo darbai kalba patys už save: kerį savo širdies kilnumu, dvasios grožiu, pasiaukojimu Tėvynei Lietuvai.

Visų skaitytojų vardu ir kuo nuoširdžiausiai norisi palinkėti Vitaliui Lembertui ilgiausių metų. □

BITĖ VILIMAITĖ DVI NOVELĖS

KNYGOS

Tais metais aš gerai apsiskaičiavau savo pajamas bei išlaidas ir nutariau atsiskirti nuo kaimynų – išigijau atskirą šiukšlių konteinerį. Tada gyvenau tokia mieste užkampyje. Namą man testamentu užrašė tolima giminaitė. Persikrausčiau į tą medinę trobą be didelio džiaugsmo. Prisidėjo rūpesčiai – štai, kad ir tas šiukšlių išvežimas... Šalia vos ne per vieną naktį išdygo viešbutis, tiesa, nedidelis, vos kelių kambarių. Taigi nusprendžiau, man tikrai būtų kvaila mokėti ir už viešbučio šiukšlių išvežimą. Beje, tas viešbutukas beveik neturėjo pajamų. Kartą užėjau ten išsikeisti šimtinės ir ką gi, kasoje neatsirado pinigų. Dar kitą dieną nuėjau nusipirkti cigarečių ir vėl veltui – baras neturėjo rūkalų.

Taigi siauroje gatvelėje prie mano vartų atsirado graži švediška dėžė ant ratų su kažkokiais numeriais ir tvirta spyna, kurios raktą labai saugojau. Visi žinome, kaip lengva bet kokį raktą išmesti su šiukšlėmis... Kartą visai netikėtai prie manęs prisigretino žmogus ir paprašė neskubėti užtrenkti dėžės dangčio – jis norįs pasižiūrėti, ar aš kartais neišmetu knygų.

– Knygų? – susierzinęs pasakiau.

– Taip, taip.

Žmogus panašėjo į nusigyvenusį tarnautoją. Taip ir buvo. Kaip vėliau man pasakojo, už kažkokį paslaptinę prasižengimą jis buvo išmestas iš mokytojų. Dabar nežinia, iš ko manėsi. Jis kasdien lūkuriuodavo prie mano konteinerio, godžiai, nekantriai svaidė žvilgsnius į maišą mano rankose, nors jam aiškiai pasakiau, kad knygų neturiu ir artimiausiu metu jų nežadu turėti. Kartą, ilgai trypinėjęs prie vartelių, jis pasisiūlė nupjauti žolę mano kieme. Dirbo švariai ir greitai, tačiau, vargšas, į galą visiškai užduso ir išprakaitavo. Kai nusimetė striukę, pastebėjau, kad jo marškinuose nėra nė vienos sagos. Kai norėjau sumokėti už darbą, paaiškėjo, kad neturiu smulkių (tada ir nuėjau į viešbutį išsikeisti šimtinės ir įsitikinau, kad jie turbūt stovi ant bankroto ribos).

– O ne, – tarė buvęs mokytojas. – Nueinu pas juos dažnokai. Klientai palieka knygų, ir man jas atiduoda. Kambariai, kaip matyti, nestovi tušti... Na, jei jūs jau taip norite man sumokėti, užėikime pas mane, aš jums duosiu gražos.

Taip patekau į jo namus. Tai buvo tokia pat medinė troba, kaip ir manoji – sukrypusi ir apsilaupusiom sienom, dejuojančiu priebučiu ir sulopytu stogu – šie namiūkščiai likę iš kolektyvinių sodų laikų, tarsi laivai, įšalę laike. Užėjau vidun ir staiga atšokau persigandęs – visur buvo knygos. Stirtos siekė lubas, palangės, grindys – viskas buvo nukrauta knygomis. Žmogus negalėjo praustis, nes knygos buvo suverstos net į vonią.

– Stebitės? – patenkintas tarė žmogus, pjovęs man žolę. – Tačiau ne aš vienas toks. Turiu ir bendraminčių. Čia iš netoliese esančios kunigų seminarijos kartais užaina pažįstamas kunigas. Iš jo sulaukiu priekaištų. Jis sako, kad knygų aš turįs netgi per mažai.

Jaučiausi sutrikęs. Tylėdamas žvalgiausi, paskui paklausiau:

– Ką jūs žadate veikti šeštadienį, rytoj?

– Aš nežinau. Nieko. Stengiuosi nuo namų be ypatingo reikalo nenutolti. Saugau namus. Kiekvienas plėšikas susigundytų, jei žinotų, kokie lobiai čia slepiasi.

– Ir teisingai darote. Vadinas, jumis galima pasitikėti. Rytoj šiukšlių išvežimas. Gal padarysite man paslaugą?

– O jūs pats? Drįstu paklausti...

– Esu pakviestas į vestuves.

– Toli?

– Ne, tik dvi stotelės troleibusu.

– Mat kaip, – užsimastė buvęs mokytojas. – Jau daugybę metų nesu buvęs vestuvėse. Niekas nebekviečia. – Ir, staiga pagyvėjęs, tęsė: – Dažnai, ruošdamiesi naujam gyvenimui, prieš vestuves žmonės atsikrato knygų.

Aš nieko neatsakiau į tą jo pastabą.

– Štai jūsų pinigai už darbą.

Eidamas namo galvojau – jis taip ir neprižadėjo man padėti. O apie bičiulį kunigą, aišku, melas. Seminarijos dėstytojai labai užimti. Mišios, paskaitos, brevijorius, sielovada...

Aš atsidariau vartelius. Mano numeruotas konteineris atrodė tarsi ginklų dėžė, iškritusi iš karinio lėktuvo.

Atėjo šeštadienis. Aš išskubėjau į vestuves. Truputį vėlavau, tačiau laikaisi principo – jokio išlaidavimo, ir tas kelias stoteles važiauvau troleibusu. Ir koks buvo mano nustebimas, kai prie draugo namų staiga pamačiau savo kaimyną, išlipantį iš taksi. Jis ėjo žvalgydamasis į šalis, jo ilga plona nosis uodė orą, ar nepajus knygų kvapo. Ir jis vilkėjo tais pačiais marškiniais, visiškai be sagų, ir ant įkritusios plikos krūtinės kadaravo škaplieriai ir kryželis. □

TA MERGAITĖ

Jų namas kažkada buvo gražiausias kaime. Tada dar gyvas senelis, garsus bitininkas, ir sukūrė visą aplinką, prižiūrėjo ir taisė tvoras, genėjo obelis, remontavo ūkinius pastatus. Geriantis sūnus buvo prastas pagalbininkas. O dar kai įjunko gerti ir jo žmona, senelis atsidalijo nuo jaunųjų. Įtaisė tvirtus užraktus savo pusėj, netgi kiemą padalijo per pusę aukšta vieline tvora. Ten bėgiojo anūkai. Senelis nesidomėjo jais, turbūt nežinojo, kiek jų iš viso yra ir kokie jų vardai. Giliai nusivylęs sūnumi, jis užtrenkė savo širdį kaip šulinio dangtį. Jo iškastas šulinys buvo nepaprastai gilus ir saulėtą dieną jo dugne pasimatydavo žvaigždės.

Sūnaus pusėj, priemenėj, visada stovėjo statinė su broga, iš kurios rytais anūkai pasisemdavo puodeliais tiršto, saldaus gėrimo. Senelis, kopinėdamas bites, vis dėlto matydavo, kaip griuvinėja ir strapalioja kieme apkvaisyę vaikai. Kartais, kai seneliui tekdavo išvykti su reikalais į miestą, anūkai, – tie, vyresni, vedini mažaisiais, prasibraudavo į senelio pusę. Visos durys būdavo užrakintos, tačiau vienas kuris įlisdavo pro stogo langelį ir tada be gailėsčio sudarkydavo palėpėje sukabintus korius, ieškodamas bičių duonos – vaikai buvo amžinai alkani. Tik viena vyresnė mergaitė nedalyvaudavo tuose išpuoliuose. Ji stovėdavo nuošaly, niekada neperžengdama vielinės tvoros ribos, dairydavosi, tarsi lauktų išsigelbėjimo, jos mažutės šnervės būdavo išsipūtusios – užuodavo, kokias eibes krečia broliai. Ji norėdavo prieiti prie senelio, pasikalbėti, tačiau mergaitė buvo taip panaši į savo motiną, pražudžiusią jo sūnų, kad senelio žvilgsnis praslysdavo pro ją – taip negailestingai, kaip dalgis kerta per širdažoles.

Tačiau atėjo diena, kai senelis nepasirodė savo kieme. Iš jo pusės padvelkė šaltis. Nors iš jo kamino dar rūko dūmai, tas šaltis buvo stipresnis negu lauke. Kas žino, gal senelio žmona, susirūpinusi, kad niekas neskuba padėti jos žmogui, tą valandą atėjo iš Anapus ir pažadino miegantį sūnų, – vėliau tas vyrukas amžinai ištinusiu veidu pasakojo, kad jį kažkas per miegus kumštelėjo į šoną kartą kitą ir vis skaudžiau, jis iš pykčio net surikęs. Pašoko, išpiltas šalto prakaito, atsisėdo, tada prikėlė ir Halią. Abiem tapo aišku – kažkas tėvui atsitiko. Po kurio laiko jie jau šeimininkavo senelio pusėje. Halia, iš kažkur ištraukusi, apsirišo didelę juodą skarą, o sūnus pirmiausia nugriovė tą vielinę tvorą, tuo parodydamas žmonėms, galbūt labiausiai – sau, kad ne dėl jo kaltės buvo atskirtas nuo tėvo. Dabar su tėvu viskas buvo bendra.

Na, žinoma, senąją dar reikia palaidoti. Sugūžėjo daugybė žmonių. Atsirado moteris, pasisiūliusi padėti. Tuo tarpu atėjo suteimos. Mažos šlapios sniegulės krito prie

slenksčio kaip sustingusios ašarėlės.

Vaikai, išgėrę savo brogos puodelius, sukrito miegoti į plačią, minkštą senelio lovą. Jiems kaimo parduotuvėje jau buvo nupirkti nauji kostiumėliai laidotuvėms. Su jais ir miegojo. Sūnus su žmona ir draugais savo pusėje sėdėjo prie alaus buteliais nukrauto stalo. Pagerbiant velionį, buvo nuspręsta šiandien negerti stipriųjų gėrimų. Halia bandė verkšlenti, tačiau staigus praturtėjimas kėlė tokį velnišką džiaugsmą, kad ji iš visų jėgų turėjo tramdyti šypseną.

O senelio pusėje kaimynė Ulijona baigė ruošti velionį. Piktokai ji švaistėsi užuolaidomis, nenuspręsdama, kuri gražesnė ir labiau tinka langui uždengti. Ta – su lelijomis ar rožėmis. Prikandusi smilių, valandėlę žiūrėjo į velionį. Neišsipildžiusios viltys žlugo, vos spėjusios užsimegzti. Pastatęs tą vielinę tvorą per kiemą, senis tarsi atsitrė nuo viso pasaulio. Jam rūpėjo tik bitės, o juk taip neseniai, tik prieš penkiolika metų... Ulijona vėl piktokai atidarė skrynią – ieškojo tinkamos marškos veidrodžiui uždengti. Taip, veidrodyje gali kai kas pasirodyti. Ir staiga iš tikrųjų kažkas šmėstelėjo jame, tarsi balkšvas angelas. Tfu, tai ta mergaitė taip tyliai įėjo!.. Susirūpinusiu veideliu ji žiūrėjo, kaip Ulijona baigia ruošti mirusįjį.

– Na, pažvelk, ar nieko netrūksta? Ar viskas gerai? – neva linksmai paklausė Ulijona.

Mergaitė priėjo arčiau. Šaltoku, veriančiu žvilgsniu ji įvertino Ulijonos pastangas.

– Viešpatie, o gal skepeta pridengti velionio veidą! – pamiršusi, kad kalba su vaiku, staiga šuktelėjo Ulijona. Taip, baisokai atrodė senio veidas.

– Ne, gerai. Kodėl gi? – sušnabždėjo mergaitė. Ji priėjo dar arčiau. Susirūpinusi paklausė: – Ar čia yra kur nors žirklės?

– Žirklės? Aš jau pakirpau jam barzdą ir ūsus palyginau...

– Reikėtų jam apkirpti nagus.

Paėmusi į rankas žirkles, mergaitė ėmėsi darbo.

Vėliau Ulijona visiems pasakojo, kaip stropiai mergaitė atliko savo pareigą seneliui. Ir kaip atsileido senojo veidas, kai mergaitė jam kažką pašnabždėjo į ausį. Tačiau po to mergaitė atrodė taip išsekusi, tiesiog griuvo iš nuovargio, ją reikėjo palydėti į lovą, ji buvusi visai be jėgų... □

Romualdas Požerskis. Iš ciklo „Paskutinieji namai“

Užrašai iš Montevideo

Apie nuostabią Pietų Amerikos sostinę

Parodos katalogo viršelis

Alfredo Stanevičius

Gabriel Vuljevas

Claudio Tamošiūnas

Stasys Goštautas

Menas yra globalus, tad nieko nuostabaus, kad šiandien galime rasti lietuvių dailininkų visame pasaulyje, net tokioje mažoje šalyje kaip Urugvajus (jis veikiausiai panašaus dydžio kaip Lietuva). Mūsų nuostabai, aštuoni lietuvių kilmės dailininkai pasirodė Montevideo su didžiule 80 darbų paroda. Iš kur atsirado tiek dailininkų mažame krašte, išspraudusiame tarp Brazilijos ir Argentinos? Visoje Pietų Amerikoje nėra tiek lietuvių dailininkų, kiek dabar jų yra Urugvajuje, nors ne visi dalyvavo parodoje. Iš Lotynų Amerikos vienintelis prisiminimas yra Jonas Rimša. Jo „indėniški“ paveikslai, nupiešti Aimara, indėnų Bolivijoje, yra labai vertinami vietinių. Pasaulis tokią folklorinę ar, kaip vietiniai ją vadina, „indigenista“ tapybą jau seniai pamiršo, bet Bolivijoje ir Argentinoje ji buvo laikoma genialia ir buvo labai mėgstama. Rimša turbūt buvo vienintelis lietuvis, kūręs socialinę tapybą, paremtą senųjų indėnų tradicija. Panašiai kūrė Meksikos indėnų tapytojai, pamėgdžiodami Sovietų Sąjungos realistinį socializmą – galima paminėti Diego Rivera ir Alfaro Siqueiros.

Šiandieninė tapyba pasaulyje yra jau visai kitokia. Judėdama tarp abstrakcijos ir ekspresionizmo, ji yra universali. Praėjusiais metais trečiąją spalio savaitę Urugvajaus Užsienio reikalų ministerija ir Lietuvos garbės konsulatą suorganizavo antrąją vizualiųjų menų susitikimą, skirtą Lietuvai, pavadintą „Entre puertos – Tarp uostų“. Iš kur Montevideo atsirado tiek lietuvių kilmės dailininkų, sunku suprasti, bet šiandien lietuviai vis gausiau ir drąsiau pasirodo pasaulio meno erdvėje, nors jų pavardės vis dar nėra gerai žinomos. Aštuoni parodoje pristatomi dailininkai jau gimę Urugvajuje, kilę iš lietuviškų šeimų, kai kurie atvykę prieš 1930 m., kiti – jau po Antrojo pasaulinio karo. Tarp kitko, nors jie visi išlaikė savo originalią pavardę, nenaudoja lietuviškų ženklų ir jų pirmieji vardai dažniausiai būna ispaniški.

Alfredo Stanevičius (1942–2006) gimė ir mirė Montevideo, baigė odontologiją ir lietuvių liaudies meno studijas V. K. Jonyno studijoje, Fordhamo Universitete 1966 m., ten man ir teko su juo susipažinti. Nieko nežinau apie pirmąją jo profesiją, bet Čika goje daug kam teko matyti jo kūrį M. K. Čiurlio-

nio ir A. Kezio galerijose, 1983 m. ir vėliau. Mėgo grafiką, šilkografiją ir konstrukcijas iš medžio vietoje kilimų.

Žymiausia dailininkė ir humoristė – litvakė Raquel Orzuj Litvan (1939), tėvas kilęs iš Vilniaus, persikėlęs į Montevideo įsteigė ir redagavo „Folksblat“ (1931–1963). Raquel mokėsi pas žymų litvaką José Gurvich. Beje, Litvan draugavo su garsiausiu XX amžiaus „Boom“ Urugvajaus rašytoju Juanu Carlos Onetti. Raquel žinoma pasaulyje savo humoristiniais piešiniais, pelniusi daugiau nei 30 tarptautinių premijų. Kai tarp mūsų taip maža humoro, Raquel sužavėjo pasaulį savo šaržais ir humoru.

Iš kairės: skulptorius Eduardo Lapaitis ir Beatriz C. Skripkiūnas su muziejaus direktoriumi ir Beatriz Espina

Beatriz C. Skripkiūnas gimė Montevideo 1955 m. Jos seneliai atvyko čia 1928 m. iš Alytaus ir sukūrė šeimą. Beatriz yra žinoma kaip tekstilės dailininkė. Nedaug žinome apie ją – tiek, kad ji yra labai aktyvi parodų ir Montevideo aukštuomenės pasirodymų organizatorė.

Eduardo Lapaitis turi dar ir antrą pavardę, kuri, be abejo, figūruoja čia per apsirikimą: „Vaitkūnaitė“ – tai jo mamos mergautinė pavardė. Eduardo gimė Montevideo 1931 m. ir nuo 1965 m. kuria kaip metalinių abstrakcijų skulptorius. Yra net laimėjęs valstybinę pensiją kaip premiją už kūrybą ir už puikų savo kaip profesoriaus darbą. Jo studentai rengia parodas jo vardu, tai parodo, kad Lapaitis yra tikrai mėgstamas ir puikus mokytojas.

Claudio Tamošiūnas gimė San Jose (1961), bū-

Nukelta į 5 psl.

Raquel Orzuj šaržai. Straipsnis su šaržais išspausdintas Bostono Siglo 21, 2010 liepos 8 d.

Atkelta iš 4 psl.

Beatriz C. Skripkiūnas

damas 14 metų, pradėjo meno mokslus pas Hugo Nantes. Labai spalvingas, abstraktus, pilnas energijos ir kūrybos. Kaip visi jauni XX amžiaus modernistai, Claudio rūpinasi, kaip išsakyti savo tapybą per muziką. Jis klausia: „*Kaip galima būtų tapyti, rašyti, braukyti vandenį, danguje, galvoje? laike?... ir man atėjo atsakymas, muzika, muzika paišo laike! nenaudoja erdvės!!... yra nepaliečiama... genialii!! ... tai tyla ir ritmas, tuštuma ir pilnumas, tekstūra ir fantazija... ačiū...*“

Pavardė Vuljevas – populiari Montevideo, ir nors parodoje dalyvavo du Vuljevai, atrodo, kad keletas dar liko už durų. Pirmasis, Homeras Vuljevas (1960) – įdomus savamokslis, Disnejaus pasekėjas, įvairialypis savo realizmu, peizažais, jūros pasauliu. Urugvajaus Prezidentūros rūmų freskų kūrėjas yra turbūt populiariausias dailininkas visame mieste ir dar palyginti jaunas.

Gabrielis Vuljevas (g. 1966) – veikiausiai Homero brolis, irgi pusiau savamokslis, agresyvus, ieško naujų formų, pereidamas nuo abstrakto į kubizmą ir pop artą. Naudoja molį, geležį, medį ir kitas netradicines meno medžiagas, ieškodamas naujų formų ir naujos išraiškos.

Paskutinis, aštuntas dailininkas šioje parodoje – Hildemar Klimavičius (1958), gimęs Montevideo. Jo seneliai atplaukė į Lotynų Ameriką 1928 m. Baigęs mokslus universitete, persimetė prie meno, tapo gamtos peizažus, miškus, laivus. Gražiai piešia, bet nėra originalus.

Baigiant norėčiau pastebėti, kad kai Peronas išmetė Lietuvos pasiuntinybę iš Buenos Aires, dr. K. Grauzinis persikėlė į Montevideo ir leido atstovauti Lietuvą per visą okupacijos laikotarpį. Gal todėl Urugvajus reikšmingas kaip lietuvių intelektualų ir lietuvių kūrybos sostinė. Turbūt visi prisimename Kazimierą Čibirą. □

Hildemar Klimavičius

Neįprastoje erdvėje – neįprasta paroda iš New Yorko

Algis Vaškevičius

Tapybos paroda” – taip pavadinta Jungtinėse Amerikos Valstijose, New Yorke gyvenančio žinomo lietuvių menininko Rimvydo (Ray) Bartkaus paroda balandžio 13-ąją atidaryta Marijampolėje. Labai neįprastai parodai pasirinkta ir neįprasta erdvė – seniausio Lietuvoje dar 1931 metais statyto Marijampolės cukraus fabriko buvusio klubo pastatas, kuris jau daug metų stovėjo tuščias.

„Kai man atsiuntė šio pastato nuotrauką, kai pamaciau, kokia įdomi ten erdvė, plytų sienos, iš karto supratau, kad ji – ideali mano darbams parodyti. ‘Tapybos paroda’ pernai rodžiau Vilniuje, labai sterilioje erdvėje – Vilniaus dailės akademijos ekspozicijų salėje ‘Titaniakas’, o čia tie mano darbai atsiskleidė visai kitaip, ir tuo labai džiaugiuosi”, – sakė į parodos atidarymą iš New Yorko atvykęs menininkas.

Vilniuje pernai ši paroda sulaukė didžiulio susidomėjimo – per 13 numatytų dienų ją aplankė apie 4 tūkstančiai žiūrovų, parodos laiką teko pratęsti.

Ray Bartkus yra žinomas kaip labai sėkmingai New Yorke karjerą padaręs tautietis, turintis nemažai užsakyimų ir kuriantis viršelius didiesiems Amerikos žurnalams „Wall Street Journal”, „The New York Times”, „Harper’s”, „Newsweek”, „The Fortune”, „Boston Globe” ir daugeliui kitų. Menininkas yra sukūręs viršelius ir pasaulinio garso rašytojų Margaret Atwood, Salman Rushdie bei kitų knygoms. Jis yra ir šiuo metu pinigineje apyvartoje Lietuvoje vis dar esančio 50 litų banknoto autorius. Bartkus gyvena ir kuria Amerikoje jau trečią dešimtmetį, o į šią šalį jis atvyko turėdamas kišenėje vos 178 dolerius.

Kai pernai originalūs Bartkaus darbai buvo eksponuojami Vilniuje ir sulaukė daugybės žiūrovų, Marijampolėje veikiančio „Arvi” susivienijimo vadovas Vidmantas Kučinskas, įvairių kultūrinių iniciatyvų Marijampolėje rėmėjas nutarė šį menininką su jo darbais pakviesti ir į Sūduvos sostinę. „Arvi” iniciatyva Marijampolėje rengiami ir forumai, kuriuose diskutuojama įvairiais šaliai aktualiais klausimais. Šiemet tokio forumo metu vaizdo transliacijos dėka Bartkus iš New Yorko pažadėjo, kad atveš savo darbus į Marijampolę ir pažadą ištesėjo.

Gausiai į parodą susirinkusius meno mėgėjus tiesiog pritrenkė ir neįprasta erdvė, ir patys tapybos darbai, kuriuos daugelis iš pirmo žvilgsnio palaikė fotografija. Po į renginį atvykusio Seimo pirmininko Vydo Gedvilo, Vilniaus mero Artūro Zuoko, Vilniaus dailės akademijos rektoriaus Audriaus Klimo sveikinimų žodį tarė ir Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Lietuvoje kultūros atašė pareigas einanti Martha Adams. Ambasada taip pat rėmė šios parodos surengimą Marijampolėje.

„Ray Bartkus ir jo darbai yra gerai žinomi Amerikoje, kuri puikiai žino tokius lietuvių menininkus kaip Jonas Mekas ar Jurgis Mačiūnas. Savo šlovę Bartkus pelnė įspūdingais grafikos darbais, kuriuos spausdina didieji Amerikos spaudos leidiniai. Jo šlovė tapo ir pavyzdžiu jauniems menininkams, kad darbu ir talentu galima daug pasiekti. Menininkas buvo itin populiarius ir pernai vasarą Lietuvoje vykusią Pasaulio lietuvių jaunimo suvažiavimo metu”, – sakė ambasados atstovė.

Pats Bartkus atidarymo metu netuščiažodžiavo, leido kalbėti ir girti kitiems. Paprašytas tarti keletą žo-

Šalia menininko – jo žmonos portretas.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Marijampolės cukraus fabriko buvusio klubo pastatas – parodos erdvė

džių, Bartkus pasidžiaugė, kad Marijampolėje rado labai įdomią erdvę savo darbams eksponuoti ir išreiškė viltį, kad šiose patalpose ir ateityje vyks įdomūs kultūriniai sumanymai.

„Šia savo paroda noriu pasakyti ir tai, kad panašūs renginiai, kultūrinės akcijos gali vykti ne tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose, kad ir čia yra susidomėjimas ir entuziazmas. Manęs dažnai klausia, ką reiškia šios parodos pavadinimas, ar iš tiesų tradicinė tapyba išgyvena krizę. Žinoma, atsiranda daugybė naujų meno išraiškos formų, pasaulis keičiasi, ir to neįmanoma nepastebėti”, – sakė vėliau dailininkas žurnalistams.

Parodos proga buvo išleistas ir originalus dailininkės Sigutės Chlebinskaitės katalogas, kurio iš viso pasirodė vos 212 numeruotų egzempliorių. Parodos atidarymo renginį vedęs žurnalistas, Kovo 11-osios akto signataras, dabar dirbantis „Arvi” Algirdas Kumža sakė, kad vienas iš parodoje eksponuojamų Bartkaus darbų jau yra parduotas kolekcionieriui iš JAV ir pasiūlė įsigyti nepigų, 100 litų kainuojantį parodos katalogą.

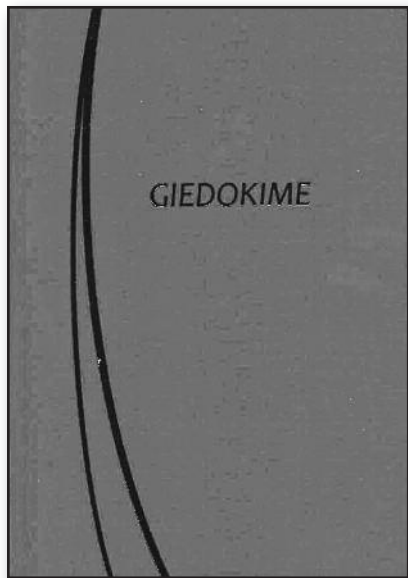
Pasveikinti Vilniuje gimusio autoriaus į Marijampolę atvyko ir jo šeimos nariai – jo tėvas, taip pat jo brolis teisininkas, buvęs Lietuvos teisingumo ministras Gintautas Bartkus bei sūnus Karolis. Pastarąjį A. Kumža pavadino pasaulio piliečiu, kuris daug keliauja ir neseniai anglų kalba išleido knygą. Dailininko žmona Ina į parodos atidarymą atvykti negalėjo, bet lankytojai išvydo labai neįprastą jos portretą, kur ši moteris vaizduojama žemyn galva.

Marijampolės „Europa Royal” viešbutyje taip pat galima pamatyti R. Bartkaus darbus – čia rodoma jo grafika. Dvi savaites Sūduvos sostinėje viešėjęs menininkas surengė ir tapybos pamokas „Master class” būsimiesiems jauniems menininkams. „Tapybos pabaiga” Marijampolėje bus eksponuojama iki balandžio pabaigos, vėliau parodą planuojama perkelti į Lenkiją ir kitas šalis. □

Naujas bendruomeninio giedojimo giesmynas

Romualdas Kriaučiūnas

Ona Daugirdienė ir Grasilda Reinytė. *Giedokime*. Leidėjas: Pal. Jurgio Matulaičio misija. Lemont, IL. 2012. Minkštais viršeliais, puslapiai nenumuotai. Kaina nenurodyta

Leidinio metrikroje rašoma, kad giesmyno turinio redaktorė yra Ona Daugirdienė, o leidybos koordinatorė – Grasilda Reinytė. Natografas – Kęstutis Daugirdas. Viršelis ir skyrių vinjetės – Adomo Daugirdo. Nors puslapiai nenumuotai, jų sušikaičiavau apie 240. Tiražas 1 000 egz.

Pratarmėje giesmyno sudarytosios primena, kad visą gyvenimą krikščionių lydi giesmės, o lietuvių katalikų – tuo labiau. Mūsų religiniai papročiai susiję su giesmėmis. „Giesmių ir įvairių giedojimų pagalba mūsų tėvai ir protėviai perdavė naujoms kartoms tikėjimo tiesas, ugdė pamaldumą ir stiprino ryšį su Viešpačiu Dievu”.

Giesmes šiam giesmynui atrinko daugelis žmonių per daugelį metų. Turinyje randamos ne tik pažįstamos ir tradicinės lietuviškos giesmės, bet ir naujesni kūriniai. Tuo norima patraukti ne tik jaunus giesmininkus, bet ir visus tikinčiuosius. Pratarmės pabaigoje sudarytosios kviečia šį giesmyną priimti ir naudoti atvira širdimi. Tegul jis skatina tikinčiojo ryšį su Dievu.

Misijos kapelionas kun. Antanas Saulaitis, SJ, cituodamas Šv. Raštą, rašo, kad giesmė – tai pokalbis su Dievu. Muzika išreiškia bendruomenės kultūrą. Daininga tauta vieningu balsu skelbia Dievo žodžius ir darbus, išreiškia ir ugdo bendruomenės tikėjimą.

Giesmyną sudaro septyni poskyriai. Juos visus išvardijant, skliausteliuose pažymėsiu tame poskyryje pateikiamų giesmių numeraciją. Pirmas dalis yra *Nekintamosios šv. Mišių dalys* (1–33). Čia net devynios giesmės tuo pačiu pavadinimu (*Dievo Avinėli*). Po to eina *Advento ir šv. Kalėdų giesmės* (34–53), *Gavėnios ir šv. Velykų giesmės* (54–73), *Giesmės į švč. Mergelę Mariją* (74–87), *Giesmės į Švenčiausiąją Sakramentą* (88–94). Daugiausia giesmių sutelkta poskyryje *Įvairios giesmės* (95–209). Paskutinis poskyris *Himnai* yra trumpiausias (210–213). Giesmyno pabaigoje pateikiamas abėcėlinis giesmių sąrašas.

Šiam giesmynui charakteringa įvairovė. Didelė dauguma giesmių man žinomos ir įvairiomis progomis giedotos, bet atradau visą glėbį negirdėtų ir nematytų giesmių. Tarp asmeniškai pažįstamų kompozitorių ir žodžių autorių radau kun. Stasį Ylą, Faustą Strolia, kun. Bruno Markaitį, SJ, Bernardą Brazdžionį, Nijolę Kersnauskaite, Praną Zaranką, Ritą Čyvaite-Kliorienę. Radau vieną giesmę, kurios žodžius parašė Ona Daugirdienė,

o muziką sukūrė Kęstutis Daugirdas. Tuo priartėjama prie dabarties. Kai kurios giesmės be autorių, turbūt jie nežinomi. Kelios giesmės verstos iš kitų kalbų. Žodžiu, įvairovė tikrai nemaža, tai padidina giesmyno vertę ir jo patrauklumą.

Dėmesį atkreipė „Taizė bendr.” pažymėtos giesmės. O jų yra ne viena ir ne dvi. Jų kilmė ir prasmė nepaaiškinta, tad teko tuo pasidomėti internete. Ten rašoma, kad giedojimas yra vienas svarbiausių maldos elementų. Vėl ir vėl kartojamos trumpos giesmės suteikia maldai meditacinių bruožų. Jos būna trumpos, sudarytos tik iš kelių žodžių ir greitai suvokiamos. Jos išreiškia pagrindinę tikėjimo tikrovę, kuri palaipsniui išsiskverbia į visą žmogaus esybę. Giesmės iš Taizė yra išverstos į įvairias kalbas. Pirmą kartą man jas teko pamatyti aptariamame giesmyne. Štai pora pavyzdžių: „Viešpaties lauk, jau jis arti. Viešpaties lauk, budėk širdy”. „Ten, kur gaillestis ir meilė, ten, kur gaillestis, Dievas ten yra”.

Praėjus savaitei, kai gavau šį giesmyną, teko dalyvauti Dievo Apvaizdos bažnyčioje Southfield, Michigan. Nors daugelį metų ten turimą giesmyną „Giedame Viešpačiui” esu matęs ir iš jo giedojęs, šį kartą susidomėjau jo metrika. Tai jau antroji 500 egz. laida, išleista 2001 metais. Giesmyno sudarytojas – Pranas Zaranka. Giesmyne surinktos 132 giesmės. Jeigu šis giesmynas galėtų kalbėti, jis džiaugtųsi sulaukęs jaunesnio broliuko iš Lemonto. Kaip ir kitas rašytas žodis, aptartas giesmynas ir jo „vyresnis broliukas” – vertingo religinio ir kultūrinio paveldo dalis, laikui bėgant tampantys išeivijos istorijos lobiu.

1997 m. buvo minima Martyno Mažvydo, lietuviškos raštijos pradininko darbų, glaudžiai susijusių su protestantiška muzika, 450 metų sukaktis. Jo paruoštoje ir 1547 metais Karaliaučiuje išspausdintoje pirmoje lietuviškoje knygoje „Catechismusa prasty szadei” buvo išspausdinta 11 labiausiai tuo metu paplitusių liuteroniškų giesmių, išverstų į lietuvių kalbą. Vienoje interneto svetainėje J. Trilupaitienė rašo, kad ši pirmoji lietuviška knyga drauge buvo ir pirmasis lietuviškas natų leidinys – pirmasis giesmynas, nuo kurio prasidėjo Mažosios ir Didžiosios Lietuvos giesmynų istorija. Po 466 metų, ką tik aptarto „Giedokime” giesmyno forma, ta malda giedant tebesitęsia ir daug pasitarnauja tikinčiųjų poreikiams ir Dievo garbei.

KNYGŲ APŽVALGA

Mary Shelley. *Frankenšteinas*.

Iš anglų k. vertė Irena Aleksaitė. – Vilnius, Baltos lankos, 2013

Leidykla „Baltos lankos” ėmė leisti naują, vertą dėmesio knygų seriją „Mažos didelės knygos”. Nedidelis, patogus formatas, patraukli kaina ir geri, nesenstantys tekstai – serija neabejotinai turi daug privalumų. Vienas iš tokių – ir sprendimas šalia pasaulinio garso autorių, tokių kaip E. A. Poe, J. Joyce, Marsel Prust, Albert Camus, Franz Kafka ir kitų leisti nacionalinės literatūros kūrinius, kurie šalia garsių pasaulio vardų lietuvių literatūrai nedaro gėdos (Antano Škėmos „Balta drobulė”, Balio Sruogos „Dievų miškas”).

Vienas iš įdomiausių šios serijos kūrinių – M. Shelley „Frankenšteinas”, gotikinis siaubo romanas, kurį autorė parašė, būdama vos devyniolikos. Kūrinį, kaip autorė pasakoja, įkvėpė košmaras, susapnuotas viešint pas lordą Baironą Ženevoje. Kadangi šis kūrinys ne tik davė pradžią fantastikos žanrui, bet ir susilaukė gausybės interpretacijų ir variacijų, itin įdomu susipažinti su originaliu tekstu. Prisipažinsiu, kad man šis kūrinys pasirodė veikiau liūdnas, nei baisus – mokslininko Viktoro Frankenšteino iš negyvų žmonių kūnų dalių sukurta žmogus nepriimtinas ne tik aplinkiniams, jį pasibjaurėjęs atstumia ir pats kūrėjas. Atstumta pabaisa ima keršyti žmonėms. Kūrinyje daug paralelių su Šventuoju Raštu, Golemo legenda, W. Goethes „Faustu”, R. L. Stevensono „Daktaro Džekilio ir misterio Haido istorija”, netgi su O. Waildo „Doriano Grėjaus portretu” – jame atskleidžiamas ne tik baisios, nevaldomos jėgos ištrūkimas į pasaulį, bet ir kūrėjo bei jo kūrinio drama, kūrėjo atsakomybė. Dievas, sukūręs žmogų, davė jam laisvą valią ir teisę viešpatauti žemėje. Ar tokias teises gali įgyti baisus, nevykęs žmogaus kūrinys?..

Žiedinė knygos kompozicija leidžia prabilti įvairiems balsams: pasakotojo Valtono (keliautojo, išsiruošusio atrasti Šiaurės asigalį ir suradusio ledynuose išsekusį mokslininką), mokslininko Viktoro Frankenšteino pasakojimas, įterptas į Valtono pasakojimą, ir pagaliau – pačios pabaisos, baisiojo kūrinio išpažintis, kurią jis pasakoja Frankenšteinui. Taigi pasakojimas veržiasi savotišku ratu, susitelkdamas į branduolį – pabaisos pasakojimą. Jis vertas įdomių interpretacijų – ir emocinių, ir intelektualinių. Ko vertas vien faktas, kad pabaisa skaitė Plutarchą, „Jaunojo Verterio kančias” ir netgi J. Miltono „Prarastąjį rojų”!.. Šiuolaikinės siaubo industrijos produktuose, kad ir gausybėje filmų apie Frankenšteiną, šio įdomaus fakto neteko pastebėti. Tai tik liudija, kad originalą visada pravartu perskaityti.

Apskritai skaitydami šią knygą, maloniai ir naudingai praleisite laiką. Nebus labai baisu.

Edgar Allan Poe. *Auksinis vabalas*.

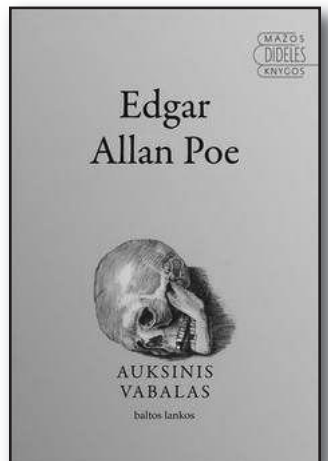
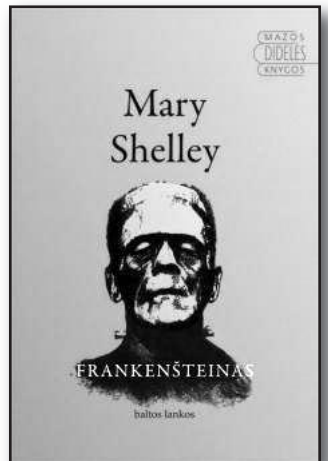
Iš anglų k. vertė Antanas Paragys. – Baltos lankos, 2013

Nuostabus, stulbinantis poetas, keistų detektyvinių ir mistinių apsakymų autorius – savo laiku buvo miesčionių niekinamas ir mirė skurde, veikusiai ir šiandien jaukios ir paviršutiniškos literatūros mėgėjai vargu ar paims į rankas jo niūrios, pribloškiančios vaizduotės ir įtaigos kupinus kūrinius. Šioje nedidukėje knygelėje, kaip skelbia anotacija, spausdinami žinomiausi E. A. Poe apsakymai, tačiau norintiems išsamiau susipažinti su E. A. Poe kūryba vertėtų prisiminti leidyklos „Alma littera” 2006 m. išleistą „Raudonosios mirties kaukę”, tikrai solidžią šio rašytojo rinktinę, kurioje šalia detektyvinio žanro apsakymų (garsusis apsakymas „Žmogžudystė Morgo gatvėje”) telpa ir mistiniai („Mecengeršteinas”), ir moksliniai („Mesmeriškas apreiškimas”), ir šurpieji („Juodasis katinas”), ir ironiškieji („Daktaro Der vos ir profesorius Plunksnos sistema”).

Kokią Poe apsakymą bepaimtume, kiekvienas stulbina savo puikiu stiliumi, autoriaus erudicija ir unikalia pasaulėjauta, kuri įtraukia tarsi šėlantį stichiją. Apsakymai kartais palieka tokį įspūdį, lyg klausytumeisi daugiabalsio muzikos kūrinio: žavios detalių gaidelės tarsi inkrustuoja šalutines ir pagrindines temas, skambančias daugiausia tamsaus, gilaus minoro atspalviais. Negana to, autorius yra ir puikus psichologas: nepamirštama jo „Išdavikės širdies” atmosfera, perteikianti siaubo apimto žudiko jauseną. O „Mecengeršteinas” primena tapybos darbą – liepsnojančią žirgą, įkūnijantį reinkarnacijos idėją, labai įspūdingas ir vizualus. Loginius dalykus labiau mėgstantiems skaitytojams turėtų patikti apsakymai, kuriuose nagrinėjamos mesmerizmo, frenologijos, galvanizacijos (tuo metu populiarių pseudo-mokslų) idėjos, siejamos su dramatiškais įvykiais.

Gali būti, kad skaityti bus baisiau, nei „Frankenšteiną”. E. A. Poe vaizduotės jėga – neapsakomai galinga, protas – aštrus ir šaltas, o liūdesys – beveik kaip miltoniškojo Šetono, rymančio ant uolos. Tai tikras išbandymas skaitytojui.

Barbora Pelėdaitė

Tremties vaikas: Danutė Anužytė-Sadauskienė

Stanislovas Abromavičius

Danutė Anužytė-Sadauskienė šiandien gyvena prisiminimais. Jos proseneliai nuo XIX amžiaus vidurio gyveno Kūjėnuose. Čia jų giminės šaknys. Hermano Vartbergiečio Livonijos kronikoje minima, kad Kūjėnai (*Knien*) 1372 metais buvo nuniokoti kryžiuočių.

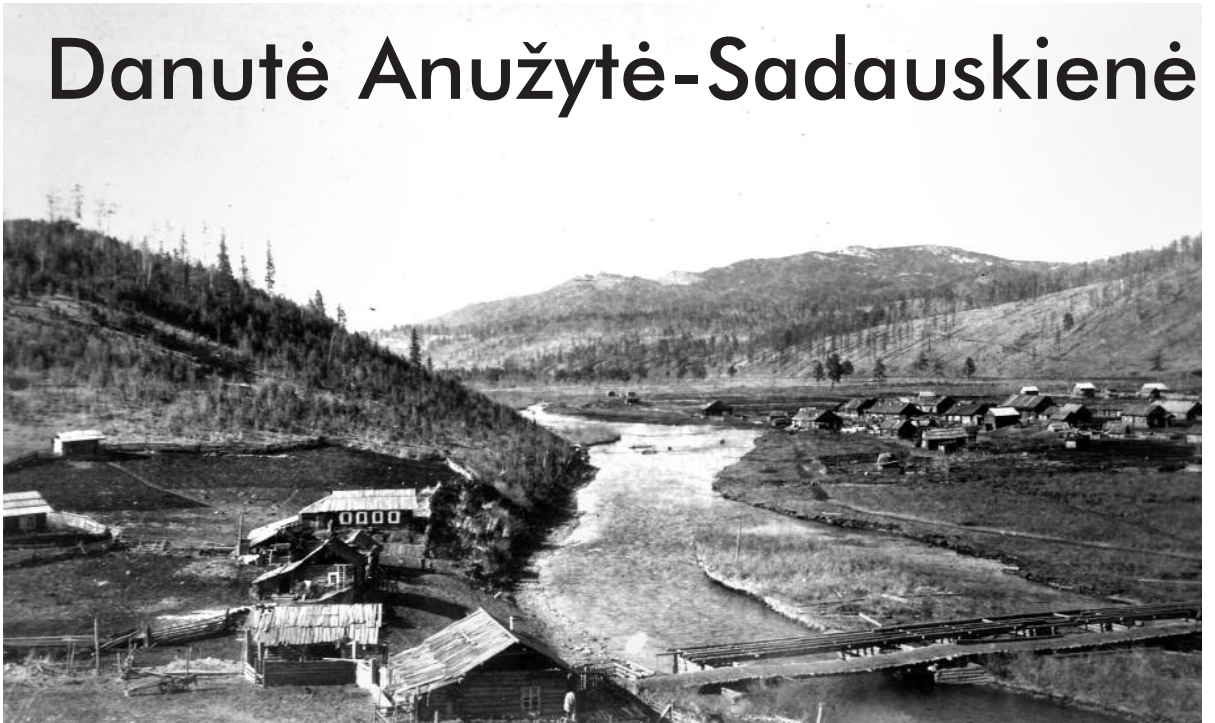
Kūjėnai – kaimas šiaurinėje Kėdainių rajono dalyje, 3 km į pietryčius nuo Surviliškio, 2 kilometrų į šiaurės rytus nuo Šventybrasčio, labai gražioje vietoje, netoli Nevėžio vingio. Derlingos žemės leido sėkmingai ūkininkauti. Čia Augustas ir Ona Vaičiūnai turėjo 33 dešimtines žemės, susilaukė dviejų sūnų – Prano (1882–1951) ir Antano (1885–1964). Pranas – Danutės senelis, 1907 metais vedė Oną Vidugirytę, knygnešio Povilo Vidugirio (1837–1923) ir Jadvygos Venckūnaitės-Vidugirienės (1846–1944) dukrą. Kaip pasogą paveldėjo Ustronės palivarką prie Vadakties upelio (dabar – Panevėžio rajonas): 130 ha ūkį, iš kurio 56 ha buvo miškas. Povilas Vidugiris buvo geras sodininkas: pastatęs naujus trobesius, užsiveisė 4 ha sodą, tad jaunoji šeima matė gražią ateitį. Pasak kraštotyrininko Prano Tamošiūno, šioje giminėje be Povilo Vidugirio buvo dar trys knygnešių pagalbininkai, aktyvūs 1863 metų sukilimo dalyviai Bernardas ir Vaclovas, mokslininkai – filologas Aloyzas ir medikas Albinas, kariuomenės pulkininkai Tomas ir Juozas. Ustronės sodyboje išlikęs tik svirnas, unikalios konstrukcijos XIX amžiaus pabaigos architektūros ir istorijos paminklas. Jame spaudos draudimo metais buvo slepiamos lietuviškos knygos ir laikraščiai, dabar įkurtas J. Tumo-Vaižganto (rašytojas kunigavo Vadaktėliuose 1902–1905 metais) ir viešintelis Lietuvoje Knygnešystės muziejus. Sakoma, kad iš šios slėptuvės spaudą siųsdavo kitur: Paulina, Povilo ir Jadvygos Vidugirių dukra (1873–1968) ir Augustė Ūdraitė išnešdavo knygas, laikraščius į Krekenavos apylinkę. Velniakių kaime netoli Karsakiškio gyvenęs Povilas Vidugiris (1842–1934) buvo lietuviškų knygų platintojas. Šviesus žmogus, muzikantas degė anglis, varė degutą ir iš to pragyveno. Knygas slėpdavęs anglių maišuose. Mokėjo skaityti ir rašyti lietuviškai, paprašytas rašė beraščiams prašymus ir laiškus.

Saltiniai teigia, kad Vidugirių dukterys Paulina ir Jadvyga buvo daraktorės. Paulina liko netekėjusi, gyveno ir mirė Naujamiestyje, Jadvyga ištekėjo už Mikalajūno į Paįstrį. Duktė Barbora ištekėjo už Augusto Petraičio į Šambalionis, o jų sūnus Juozas, sukūręs šeimą, apsigyveno Ustronėje, kur 1944 metais jį nušovė rusų kareiviai. Duktė Ona buvusi graži, todėl vietos dailininkas Romas Švoinickis, tapydamas paveikslą Krekenavos bažnyčiai, pakvietė ją pozuoti. Paveikslas „Kristus tarp krekenaviečių“ tebėra toje bažnyčioje. Vyriausioji Vaičiūnų duktė Jadvyga priėmė užkurį Juozą Akelaitį ir gyveno Ustronėje, Ona ir Juozas Vaičiūnai mokytojavo. Dukra Ona ištekėjo už Algirdo Anužio ir su Danute gyveno Ustronėje.

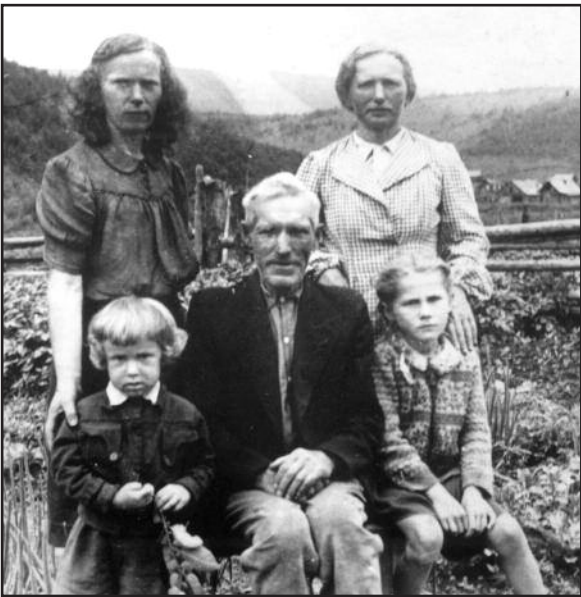
Pranas ir Ona Vaičiūnai laimingai gyveno tik 12 metų, kai jauna moteris netikėtai mirė, palikusi auginti vyrui šešis vaikus: Jadvygą, Onutę, Juozą, Kazimierą, Marytę ir Vytuką. Vyriausiajai buvo 11, o mažajam ir metų nebuvo. Danutės mamai Onutei buvo devyneri.

Nepaisant sunkumų, Pranas leido vaikus į mokslus. Onutė ir Juozas baigė Panevėžio mokytojų seminariją, Vytautas – Kauno Veterinarijos akademiją, Kazimieras mokėsi sodininkystės. Deja, atslinko didelės nelaimės: 1939 metais staiga mirė 17-metė Marytė, 1942 metais vokiečių karinis sunkvežimis pertrenkė arklius važnyčiojantį 28 metų Kazimierą, 1945 metais nuo šiltinės mirė 26 metų Vytautas... Konfiskavo ūkį, sodybą, atėmė ir senelio išpuoselėtą sodą... Tačiau jų laukė dar viena nelaimė – tremtis. Apie ją, Sibiro tremtį, šiandien Danutė Anužytė-Sadauskienė, knygos „Nuo Nevėžio ir Vadakties iki Minos ir Manos“ (2005) autorė, taip liudija.

„Mano mama Ona Vaičiūnaitė-Anužienė, baigusi mokytojų seminariją, dirbo pradinių klasių mokytoja, buvo aktyvi šaulė. Man gimus, gyvenome

Minos kaimas ir to paties vardo upė Sibire, 1948

Iš k. pirm. eil.: Jurgis Vytautas Akelaitis, senelis Pranas Vaičiūnas, Danutė Anužytė. Antroje eilėje: Jadvyga Akelaitienė, Ona Anužienė, 1951.

Nuotraukos iš Danutės Sadauskienės albumo

tėviškėje, Ustronėje, ji mokytojavo Baibokuose. Tėvas Algirdas Anužis irgi mokytojas, ištremtas į Vorkutą. Mirė Londone 1996 metais.

Laisvu nuo darbo metu tėviškėje mama padėdavo tėveliams ūkyje, prižiūrėdavo bites. Sodyboje buvo daug vaismedžių ir uogų krūmų, tai ir vyno padarydavo. Turėjo gražų balsą. Labai meniškai siuvinėjo siuвамaja mašina „Singer“ karpytinio siuvinėjimo (rišeljė) ir glotniu raštais. Keletas jos darbelių išliko, nors ir Sibire pabuvojo.

Prisimenu tą baisiąją 1948-ųjų gegužės dvidešimt antrosios naktį, kai ginkluoti vyrai mus pažadino iš miego. Tos nakties įvykių ir kelionės gyvuliniam vagone niekada neužmiršiu, nors man tebuvo penkeri metukai. Naktį įsiveržę vyrai nesuprantama mums kalba perskaitė kaltinamąjį aktą ir pareiškė, kad esame vežami į Sibirą *na večnoje poselienije* (amžinai tremčiai). Koks kilo sąmyšis, kai liepė per dvi valandas susiruošti...

Mama paliepė pasiimti mokyklinį portfeli. Ginkluotas vyras, surikęs *stoj*, puolė prie manęs ir neleido pajudėti iš vietos – įrėmė į mane šautuvą. Mačiau lakstant sutrikusius mamą ir senelį, girdėjau jų beviltiškus šauksmus. Truputėlį raminaus, kad iš vakaro su Vidute paslėpėm lėlytes ir kad grįžusios jas būtinai rasime.

Ešelonas žmonių, daugiausia moterys su dviem-trim ar daugiau mažų, klykiančių vaikų, ligoti, dejuojantys seneliai... Labai norėjosi valgyti, nes į kelionės pabaigą nebeliko maisto. Duodavo kartais makaronų. Tai buvo vienintelis išsigelbėjimas, kaip ir vos pasaldintas vanduo.

Kelionėje peršlapo drabužiai, nes buvom išlaipinti Kamerčiagoje. Po atviru dangumi, lietui lyjant, išbuvom visą parą. Mamos bandė apsaugoti vaikus nuo lietaus, užklojo antklodėmis, paltais – kuo turėjo. Po to vežė atvira platforma iki Orešnos miestelio ir čia išlaikė dvi savaites miške, po atviru dangumi. Taip atvykome į Minos kaimą Krasnojarsko krašte Partizansko rajone.

Kaimas buvo išsidėstęs palei Minos upę, kuria

plukdė rąstus į Krasnojarską ir Igarką. Ji įtekėjo į Maną, o Mana – į Jenisiejų. Žiemomis malkomis varomomis generatorinėmis mašinomis suveždavo rąstus, o pavasariais, patvinus upėms, juos plukdydavo žemyn. Tada ateidavo didieji darbymečiai.

Mina – tai centrinis kaimas, vadinamas *pasio-lok* (gyvenvietė), kuriame įsikūrę valdžios atstovai – *selsoviet* (apylinkės taryba), taip pat ambulatorija, vidurinė mokykla, biblioteka, klubas, valgykla, vėliau darželis, maisto ir kitų prekių parduotuvė, kepykla, pirtis, arklidės. Atkeliavus tremtiniais, jis smarkiai ūgtelėjo. Po kiek laiko buvo pastatyta elektrinė. Prieš mums išvažiuojant, atsirado ir ligoninė.

Mes, lietuviai, gyvenome barakuose. Tai ilgi pastatai: per vidurį – ilgas koridorius, šonuose – 12 kambarių. Barakai surešti iš rąstų, pastatyti ant apdegintų medžių, įkastų į žemę. Apie metrą nuo barako sienos – *zavalinki* (užtvaros), į kurias pripilta žemių iki palangių. Vaikai ir jaunimas ant jų mėgo leisti laisvalaikį. Prieš barakus – tvartai, prie kurių didelės mėšlo krūvos. Tarp tvartų ir barakų – gatvė, mažųjų antrieji namai. Tarp barakų – didelės klampios balos. Čia kiaulių karalystė, nes vietiniai nelaikydavo jų tvartuose. Barakas, kur gyvenome, be pertvarų, kartu buvome keliolika šeimų. Užpuolė utėlės ir blakės, mes su mama turėjom ilgus plaukus... Blakės veisėsi sienų įdubimuose, lubų nelygumuose. Dieną jų nesimatydavo, o naktį nuo lubų ir sienų parazitai krisdavo į patalus ir siurbdavo mūsų kraują...

Prievartinė kelionė į Miną palaužė senelio Prano sveikatą. Pradžioje buvo įdarbintas prie barakų statybos. Nagingasis stalius laisvu nuo darbų laiku sau ir kaimynams sumeistraudavo tai stalą, tai taburetę, tai druskinę ar kitą reikalingą daiktą namams. Jo pamokyti paaugliai Jurgis ir Vytautas Endziulaičiai pasistatė tvartelį. Deja, jo širdelės nustojo plakusi po trijų tremties metų. Jam buvo 69-eri. Mano atmintyje senelis Pranas išliks kaip tėvas, pasiaukojęs vaikams, pavyzdingas ir darbštus ūkininkas, patriotas. Gaila, kad jo palaikai taip ir liko ten, toli nuo jo mylimos Ustronės... Pažįstama barako kaimynė Nastutė Seniūtaitė-Smailienė prisiminė, kad matydavo senelį, sėdintį ant Minos upės kranto, paskendusį sunkiose mintyse, gal nukeliavusį prie Vadakties upelio, kur gimė jo vaikai, kur buvo jų ir žmonos kapeliai. Su senelio mirtimi mano vaikystė pasibaigė. Man buvo devyneri. Reikėjo su mama grėbti šieną, sodinti bulves, jas kaupti, kasti. Kad išgyventume, eidavau dirbti pas vietinius gyventojus. Mama žiemą skaldė kaladėles sunkvežimiams, vasarą dirbo pagalbiniame ūkyje. Daržinėje vis dar turėjau savo kampelį, kur pažaisdavau su lėlyte. Su Joana Endziulaityte skudurėlių lėlytėms rasdavome šiukšlyne, kur siuvėja išmesdavo mažyčių atraizėlių.

Nelaimės, mirtys lydėjo tremtinius kasdien. Atsimenu, kaip Anelė Bėksaitė, bėgdama į kitą upės krantą, paslydo ir atsidūrė stingdanciam vandenyje tarp rąstų. Su jos seserimi Zose, rizikuodamos pačios atsidurti vandenyje, vos ją ištraukėm. Plukdant mišką, jau pirmąjį pavasarį nuskendo Marytės Padkamarytės mama. Paauglė liko visai viena. Ru-

Nukelta į 8 psl.

Kultūros kronika

2013 04 18 – 2013 08 31 Vilniuje, galerijoje „Terra Recognita“ vyks Sauliaus Vaitiekūno paroda „Sveiki, sugrįžę į ateitį“. Parodoje pristatoma naujausia S. Vaitiekūno kolekcija iš titnago ir sidabro. Darbuose susipina epochos ir kultūros, naujos ir senos technologijos, pirmąsio *homo sapiens* dirbiniai virsta šiuolaikiškais juvelyrikos kūriniais. Šiuolaikinė kasdienybė parodoje dera prie pirmąsio žmogaus įnagių, modernios medžiagos – prie amžius gludintų formų. S. Vaitiekūnas grįžta prie juvelyrinės plastikos, kuria siekiama ne tik papuošti, bet ir paskatinti susivokti judėjimo krypties ir greičio amplitudėse.

2013 04 21 Vilniuje, Jaunimo teatre įvyko jubiliejinis Kosto Smorigino koncertas. Kostas Smoriginas – vienas garsiausių Lietuvos bardų, teatro, kino aktorių, vienas iš dainuojamosios poezijos žanro pradininkų. Dar studijų laikais aktorius pradėjo kurti dainas pagal garsių Lietuvos poetų žodžius, o vėliau su kolegomis aktoriais Sauliumi Bareikiu ir Olegu Ditkovskiu subūrė „Aktorių trio“. Jubiliejinio koncerto metu pristatyta nauja K. Smorigino kompaktinė plokštelė „Albumas“. Džiazo elementai, neblėstanti energija, prasmingi tekstai, talentingas, jautrus atlikimas ir aktorinis meistriškumas – tai Kosto Smorigino dainų vizitinė kortelė.

2013 04 21 Vilniaus Rotušėje vyko popietė „Improvizacijos su kompozitoriumi Giedriumi Kuprevičiumi“. Tai vienas iš daugelio Lietuvos muzikų sąjungos organizuojamų susitikimų su garsiausiais mūsų šalies muzikos žmonėmis, puiki galimybė pailsėti ne tik klausantis profesionaliai atliekamos įvairių žanrų muzikos, bet ir proga išgirsti apie įvairiais mitais apaugusią meno žmonių virtuvę. Kompozitorius G. Kuprevičius – vienas iš jų. Labiausiai išgarsėjęs kultiniu miuziklu „Ugnies medžioklė su varovais“, kompozitorius yra žinomas ir kaip daugelio kitų įvairių kompozicijų autorius, pedagogas, publicistas, Kauno karilionininkas, pianistas – improvizuotojas. G. Kuprevičius neslepia, kad jam įdomu klausytis ir kurti įvairių žanrų ir stilių muziką – nuo popmuzikos iki klasikos, nuo folkloro iki avangardo.

2013 04 13 Vilniuje, Menų spaustuvėje, vyko interaktyvus muzikinis spektaklis visai šeimai „Gaidelis pinigautojas“. Tai jauno aktoriaus Šarūno Datenio debiutinis režisūrinis darbas, šiemet įvertintas Auksiniu scenos kryžiumi. Šarūnas Datenis jau ne pirmus metus eksperimentuoja su šiuolaikine technika, ieškodamas naujų galimybių, padedančių kurti muziką bei varijuoti garsus. Jaunasis menininkas, pasitelkdamas liaudies folklorą, siekia inicijuoti garsų ir vaizdų kūrimą ir atskleisti, kad pasakos gali būti labai šiuolaikiškos, gyvos ir pamokančios. Žiūrovai spektaklio metu tampa ne tik įvykio liudininkais, bet ir kūrėjais, jie patys gali tapti garsų bei vaizdų autoriais.

2013 04 29 Vilniuje, Kongresų rūmuose, vyko vienas iš festivalio „Kaunas Jazz 2013“ renginių – dainininkės Hiromi Uehara koncertas. Nuo šešerių grojanti vunderkindė džiazu susidomėjo būdama aštuonerių. Užaugusi įstojo į prestižinį JAV Berklee muzikos koledžą. Per devynerius metus kompozitorė ir muzikantė surengė gausybę pasaulinių gastrolių, išleido aštuonis albumus. Jos melodijose susipina džiazas, klasikos ir progresyviojo roko atspindžiai. Apie šią japonų muzikos deivę kalbama kaip apie vieną ryškiausių naujosios džiazos kartos reiškinių.

2013 04 21 Vilniuje, Menų spaustuvėje, įvyko spektaklio „Telefonų knyga“ premjera (režisierius – Vidas Bareikis). Mintis pastatyti spektaklį pagal telefonų knygą Lietuvos teatro pasaulyje sklandė jau gana seniai. Pirmą sykį apie tai prabilo legendinis režisierius Juozas Miltinis. Teatro judėjimo „No theatre“ įkūrėjas Vidas Bareikis nusprendė pabandyti atlikti šią, rodos, absurdišką užduotį ir sukurti spektaklį pagal tokį scenarijų, kuriame yra tik vardai, pavardės, adresai ir numeriai. Teko surasti atspirties tašką, nuo kurio būtų galima pradėti interpretuoti šią medžiagą. Tuo tašku tapo pats teatro pasaulis, kuriame gyvena jaunieji teatralai. Teatro padėtis visuomenėje, pačių teatralų požiūris į teatrą, žmonių pozicija ir likimai – tai tik kelios temos, apie kurias šneka jaunieji teatro kūrėjai.

Tremties vaikas

Atkelta iš 7 psl.

denį, genėjant miške šakas, žuvo mano pusėsėsės Nijolės Širmulienės vyro sesuo pauglė Genutė. Taigoje prie miško darbų žuvo klasės draugas Valentas Zagorskis. Pusėsėsė Nijolė nėščia dirbo sunkius miško darbus, įvyko persileidimas, gimusios mergytės dvynukės neišgyveno. Susirgau ir aš. Mama ir senelis darbe, klube, kur pačioje pradžioje buvo apgyvendinta apie 20 šeimų, tualetu nėra. Sėdėjau lauke prieš išvietę ir kas valandą ląksčiau į ją, kentėdama neapsakomą vidurių skausmą. Tuštinausi krauju. Kitą kartą nuo erkės įkandimo apkurtau...

Su pagyvenusiomis moterimis eidavome uogauti į Karzanaką ar Diza, esančius už 5–6 kilometrų. Prisirinkti uogų nebuvo vargo – jų daug ir labai didelės, bet sunkius kibirus nešti reikėjo ne lygiu miško keliuku, bet paupio siauru takeliu, kuriame kyšojo dideli akmenys aštriomis briaunomis. Ypač patiko uogauti salelėje, į kurią brisdavom per Minos upę. Vasarą ji nusekdavo ir kai kuriose vietose buvo įmanoma perbristi, nors ir labai pavojinga. Seklesnėse vietose ji buvo plati, bet vis vien labai srauni. Už kelių metrų upė siaurėjo, bet buvo labai gilų. Susikabinam už rankų ir brenam per ledinį vandenį. Kojas gelia, nors vidurvasaris. Upės srovė tokia triukšminga, kad vienas kito negirdim. Rankomis laikomės stipriai, nes atsiskyres galėdavo būti srovės nuneštas. Dar ir dabar sapnuojasi tamsūs Minos upės vandenys, į kuriuos bijodavom patekti...”

Žiemą Sibire daug prisnigdavo, o termometro stulpelis nukrisdavo iki – 40 C. Greitai prie šalčio tremtiniai priprato. Apšiavę veltiniais, apsimituriavę galvas taip, kad vos matydavosi apšerkšnįjusių akių plyšeliai, keliaudavo sniego takeliais. Šiandien Danutės Anužytės-Sadauskienės atmintyje išliko šio atšiauraus krašto grožis, kai pavasariais Minos sala viliojo ypatingai gražiomis gėlėmis – laukiniais bijūnais, kurių geltonus viduriukus jos valgydavo. Upės užutekyje augo ajerai, kalnuose lelijos *saran-kos*, kurių šaknys irgi buvo jų maistas. Prie ežero *kočkose* (klampioje vietoje buvę žemės kupstai) augo *čeremša*, kuri labai vertinama vietinių gyventojų. Pamėgo ją ir tremtiniai, nepaisant labai nemalonaus kvapo. Paaugliai iš taigos parsinešdavo riešutų, dar neprinokusių kankorėžių, kuriuos kepdavo ant laužo.

Minos mokykloje mokėsi vaikai ir iš aplinkinių kaimų: Chabaidako, Ivanovkos, Talovkos, Dizos, Kuturčino, Kojos. Tarp jų buvo daug lietuvių: Danutės pusėsėsės Vida, Onutė Palionytė, Aldona Apšegaitė, Vytautas Gražulis, Gražina Mieliauskaitė.

Jau nuo 1953 metų, po Stalino mirties, gyvenimas keitėsi. Tremtiniai jau leido išvykti į miestus mokytis, gydytis, po kurio laiko – nepilnamečiams sugrįžti į Tėvynę. 1957-ųjų kovą trylikametė Danutė viena, dideliu lagaminu nešina, išvyko į Lietuvą. Apsistojo mamos brolio Juozo Vaičiūno šeimoje Vilniuje ir laukė grįžtant savųjų. Anot Danutės, skrido kaip kregždutė į savuosius kraštus, pilna svajonių ir lūkesčių. Deja, Lietuva nelaukė grįžtančiųjų, neregistravo. Mergaitei pasakė: „Iš kur atvykai, ten ir važiuok...“ Vilniuje gyventi neleidžia, Ustرونėje šeiminkauja svetimi, čia įkurdintos net 6 šeimos. Jie kerta obelis malkoms, riša prie jų karves... Kur gyventi?

Po pusmečio pasisekė prisiregistruoti Vilniuje, baigti vidurinę, tačiau studijuoti neleidė. Nepilnametė įsidarbino tekintoja šlifavimo staklių gamykloje. Po to 30 metų dirbo Vilniaus 1-ojoje specialiojoje mokykloje bibliotekininke. Šiandien vis dar jaučia, kad vis dar mąžžia vaikystėje atsivėrusios žaizdos... ☐